

DEVELOPMENT OF IRRIGATION AGRICULTURE AND SOIL DEGRATATION IN MIRZACHOL DISTRICT

Shakhzoda I. Mukhtorova

Master Student

Jizzakh State Pedagogical University

ABOUT ARTICLE

Key words: Soil degradation, irrigated soils, salinization, groundwater reclamation, development of new lands.

Received:

Accepted:

Published:

Abstract: This irrigation in Mirzachol district in the article of farming changes in the soil condition and the soil layer of the district as a result of development various recommendations against degradation were studied.

MIRZACHO'L OKRUGIDA SUG'ORMA DEHQONCHILIKNING RIVOJLANISHI VA TUPROQ DEGRATATSIYASI

Shaxzoda I. Muxtorova

Magistrant

Jizzax davlat pedagogika universiteti

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zlar: Tuproqlar deqratatsiyasi, sug'oriladigan tuproqlar, sho'rlanish, yer osti suv sathi, melioratsiya, yangi yerlarni o'zlashtirish.

Annotatsiya: Ushbu maqolada Mirzacho'l okrugida sug'orma dehqonchilikning rivojlanishi oqibatida tuproq holatidagi o'zgarishlar hamda, okrug tuproq qatlami deqratatsiyasiga qarshi turli tavsiyalar o'rganildi.

РАЗВИТИЕ ОРОШАЕМОГО ЗЕМЛЕДЕЛИЯ И ДЕГРАЦИЯ ПОЧВ В МИРЗАЧОЛЬСКОМ РАЙОНЕ

Шахзода И. Мухтарова

Магистрант

Джизакский государственный педагогический университет

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: Деграция почв, орошаемые почвы, засоление, мелиорация грунтовых вод, освоение новых земель.

Аннотация: Это орошение в Мирзачольском районе в статье земледелия изучены изменения состояния почвы и почвенного слоя района в результате разработки различных рекомендаций против деградации.

KIRISH

XIX asrning ikkinchi yarmida Mirzacho'lning ma'lum qismlarida aholi dehqonchilik va chorvachilik bilan shug'ullanishda davom etgan. XIX asr oxiri – XX asr boshlarida hudud va uning atrofidagi barcha maydonlar hamda yilning barcha faslida dehqonchilik va chorvachilik bilan shug'ullanishga imkon bermagan bo'lsa-da, hududning ma'lum qismi aholini ziroatchilik qilishga va chorva mollarini yetishtirishga qulay sharoitga ega bo'lgan. Mahalliy aholi faqatgina cho'lning sug'orilishga sharoit mavjud qismida istiqomat qilgan. Suvni uzoq masofaga yetkazish bo'yicha katta tajribaga ega bo'lsa-da, O'rta Osiyo aholisi tog' oldi hududlari yaqinida joylashgan cho'lning ma'lum qismidagina sug'orma dehqonchilik sifatida foydalangan. Bunda baland vodiylar kuchli suv oqimlarini vujudga keltirgan va shu sababli suvlar cho'l hududlarigacha yetib borishga zamin yaratilgan.

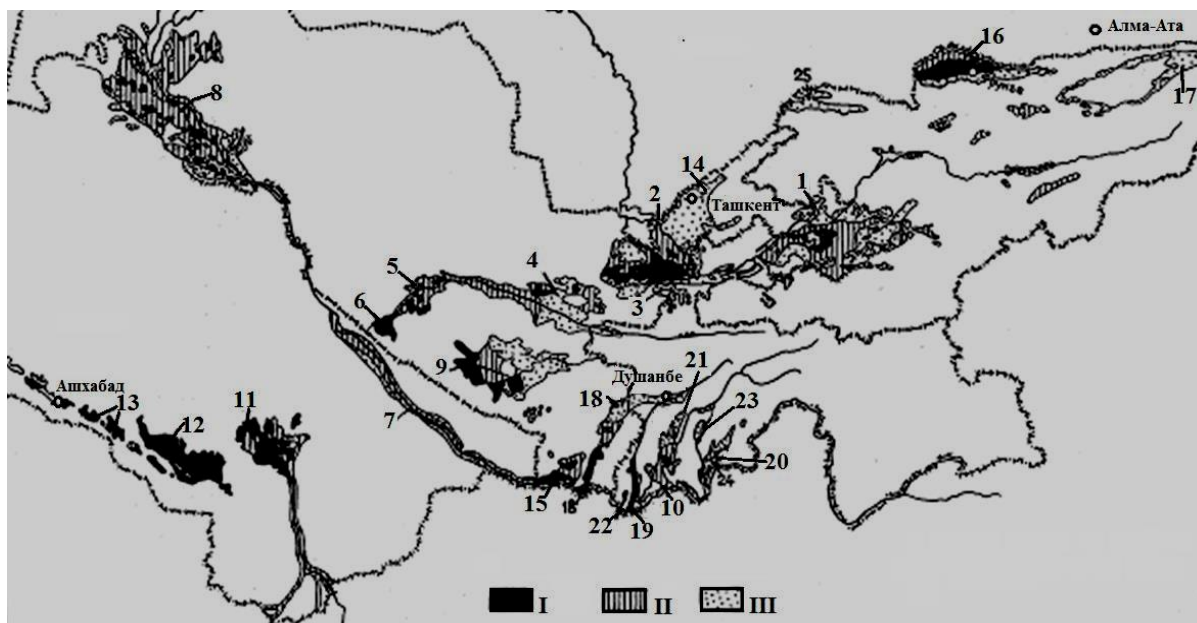
ASOSIY QISM

Bundan tashqari, Mirzacho'l aholisi yomg'ir va qor suvlarini ma'lum joyga to'plash va uni saqlash hamda quduqlardan foydalanish bo'yicha katta tajribaga ega bo'lgan. Shu sababli hududning aksariyat qismida quduqlarni uchratish mumkin edi. Bu aholiga yilning ma'lum vaqtida o'sha quduqlar atrofida yashash va chorvachilik hamda boshqa kasblar bilan shug'ullanishga imkon yaratgan. Ta'kidlash joizki, Mirzacho'lning ma'lum qismlarida aholi sug'orma yoki lalmikor dehqonchilik qilgan bo'lsa, boshqa qismlarida quduqlarning mavjudligi ma'lum davr davomida aholining ushbu joylarda chorvachilik bilan shug'ullanishga sababchi bo'lgan.

Bundan tashqari, keyinchalik Mirzacho'lning Sirdaryo bilan tutash qismlarida kanallar qazilishi natijasida hududning ushbu joylarida ham dehqonchilik bilan shug'ullanish imkoni yaratildi. Bu hududda asosan ko'chirib keltirilgan aholi dehqonchilik bilan shug'ullanishi nazarda tutilgan bo'lsa-da, amalda ma'lum sabablarga ko'ra mahalliy dehqonlar o'zlashtirilgan yerlardan yuqori hosil olishning uddasidan chiqqan oldi.[1]

O'tgan asrning 1960-1980 yillarda Mirzacho'lda katta er maydonlari sug'orma dehqonchilik yanada jadal rivojlandi. Yerlarning ulkan maydonlari sug'orishga sarflanib, sug'orish zonasi uchun 600 ming gektardan ortiq maydon yerlar o'zlashtirildi va har yili qishloq xo'jaligi mahsulotlari hajmi oshib bordi. Biroq bu tendensiya ijobiy bilan bir qatorda salbiy oqibatlarga olib keldi. Sug'oriladigan yerlarda tuproq meliorativ holati keskin yomonlashdi va yer osti suv sathi ko'tarildi. Shu bilan birga ikkilamchi jarayonlar kuchaygan sari sho'rlanish va cho'llanish kabi ekologik muommolar ham yuzaga keldi.(1-rasm)

So'nggi 40-50 yil ichida hudud tuproqlarida gumus va ozuqa moddalarining miqdori kamaydi. Tuproq holatini belgilovchi asosiy omillar bu yer osti suvlari sathi, iqlimi, yer usti suvlari rejimi va hududning sun'iy sug'orish inshootlaridir. Shunga ko'ra sug'orma dehqonchilik rivojlanishi oqibatida okrug yer osti suvlari sathi ko'tarilishi kuzatilmoqda.

1-Rasm. Markaziy Osiyo mintaqasining sug'oriladigan yerlarining geografiyasi va meliorativ holati (Pankova va boshqalar, 1986).

Meliorativ holat: I-yomon, sho'rlanish darajasi yuqori bo'lgan tuproqlar maydonning 50% dan ortig'ini egallaydi; II-zaif qoniqarsiz, yuqori sho'rlangan tuproqlar maydonning 20-50% ni tashkil qiladi, III-shartli ravishda qoniqarli, sho'rlangan tuproqlar 20 dan ortiq% maydoni. Sug'oriladigan massivlar: 2-och dasht (eski sug'orish zonas), 3-och dasht (yangi sug'orish zonas) va Jizzax Dashti,[2]

Dastavval yer osti suvlar sathi 2,5-3,0 m tashkil qilgan bo'lsa, sug'orma dehqonchilik va boshqa antropogen ta'sirlar tufayli bu ko'rsatkich 1-2 m gacha ko'tarilgani aniqlandi. Bilamizki, yer osti suvlari asosiy manbalari baland tog'lar hamda yer usti suvlarining shimilishi hisoblanadi. Asosan tuproq degradatsiyasining turlari: kuchli sho'rlanish, suv va shamol eroziyasi, og'ir metallarning ifloslanishi va agrokimyoviy moddalar ta'siri hisoblanadi. Aynan yuqoridagi ta'sirlar tufayli okrug tuproqlarining haddan tashqari zichlashishi kuzatilmoqda.

XULOSA

Xozirgi kunda okrug hududida tarqalgan tuproqlarni meliorativ holatini baholash natijasida qattiq degradatsiyaga uchrayotgan tuproqlar aniqlanib, kerakli bo'lgan chora tadbirlar ko'rilishi zarur. Ushbu chora-tadbirlar asosan tuproq sho'rlanishini oldini olish, yer osti suvlari sathini barqarorlashtirish, sug'oriladigan yerlarga o'z vaqtida meliorativ ishlarni amalga oshirishga qaratilishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI

1. Bazarbayev.A. INSTITUTE OF ORIENTAL STUDIES NAMED AFTER ABU RAYHAN BERUNI, UZBEKISTAN ACADEMY OF SCIENCES P.244

2. Markaziy Osiyo mintaqasining sug'oriladigan yerlarining geografiyasi va meliorativ holati (Pankova va boshqalar, 1986).
3. Ahmedov A. U., G'afurova L. A. baholash tuproqlarning zamonaviy tuproq-meliorativ holati Och dasht // Vladimir dehqon. 2019. №4. S. 7-12
4. Abdullayev, I., & Holmirzayev, J. (2020). ЖИЗЗАХ СУВ ОМБОРИ ВА УНДАН ОҚИЛОНА ФОЙДАЛАНИШНИНГ ГЕОГРАФИК ЖИХАТЛАРИ. *Архив Научных Публикаций JSPI*.
5. Абдуллаев, И. Х., & Каримов, И. Э. (2020). ЖИЗЗАХ СУВ ОМБОРИ ТАЪСИРИ ДОИРАСИДА ТАБИИЙ-АНТРОПОГЕН ЛАНДШАФТЛАРНИ РАЙОНЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ. *ГЕОГРАФИЯ: ПРИРОДА И ОБЩЕСТВО*, 1(2).
6. Абдуллаев, И. Х., & Каримов, И. Э. (2021). ТУЯТОРТАР КАНАЛИНИНГ СУФОРМА ДЕҲҚОНЧИЛИКДАГИ АҲАМИЯТИ ВА ТАРИХИ. *ГЕОГРАФИЯ: ПРИРОДА И ОБЩЕСТВО*, 2(1).
7. Каримов, И. Э., & Абдуллаев, И. Х. (2020). ГЕОГРАФИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ДЖИЗАКСКОГО ВОДОХРАНИЛИЩА. In *ФУНДАМЕНТАЛЬНЫЕ И ПРИКЛАДНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В ГИДРОМЕТЕОРОЛОГИИ, ВОДНОМ ХОЗЯЙСТВЕ И ГЕОЭКОЛОГИИ* (pp. 97-100).
8. Каримов, И., Холмирзаев, Ж., & Жанизокова, Г. (2021). МИРЗАЧЎЛ ВОҲАСИ СУҒОРИШ ТИЗИМЛАРИ ТАЪСИР ДОИРАСИДАГИ ГИДРОЛОГИК-ЭКОЛОГИК ШАРТ-ШАРОИТЛАРНИНГ ШАКЛЛАНИШИ ВА ЎЗГАРУВЧАНЛИГИНИНГ АСОСИЙ ХУСУСИЯТЛАРИ. *Журнал естественных наук*, 3(5), 316-324.
9. Каримов, И. Э., & Бурхонов, Э. К. (2022). ЖИЗЗАХ ВИЛОЯТИНИНГ СУВ РЕСУРСЛАРИНИ ШАКЛЛАНТИРУВЧИ ГИДРОГЕН ОМИЛЛАР. *Журнал естественных наук*, 1(2 (7)), 34-38.
10. www.Ziyo.net
11. www.meteo.uz